

TOLSTOY ASARLARDA BOLALAR ADABIYOTINING ÒRNI

Ulasheva Feruza Axmad qizi

Shahrisabiz davlat pedagogika insutituti pedagogika fakultetining

Boshlang'ich ta'lim yonalishi II kurs 2-22-guruh talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola Tolstoyning bolalarga atalgan asarlari yoritilgan. Tolstoyning bolalarga atab yozilgan asarlarning kòpchiligini ertak, hikoyalar tashkil qiladi. Yozuvchining asarlarida hayvonlar obrazini kòp uchratamiz. Yozuvchi hayvonlar tilidan bolalarga odob- axloq, yaxshilik va yomonlik, mehr-muhabbat va insoniy tuyg'ularni ochib beradi. Tolstoyning ertaklarda oilaviy munosabatlarni ham kuzatishimiz mumkin. Oilaviy munosabatdagi ertaklarda ham bolalar òrni alohida ajralib turadi.

Kalit sòzlar: *Ijtimoiy adolatsizlik, jamiyat, kirdikorlar, insonparvarlik, mehr-muhabbat.*

Tolstoyning bolalarga atalgan asarlari òzbek bolalarining qalbidan joy olgan . Tolstoy asarlari qisqa bòlishiga qaramay u mazmun- mohiyatga boy. Adibning ertaklari òzgacha ruhda yozilgan bòlib, ularda dòstlik, yaxshilik va mehr-muhabbat aks etgan. Bu ertaklar òzbek bolalari uchun sevimli bòlgan "Chumoli va kaptar" , "Ota va òg'il " , "Yolg'onchi " , "Keksa bobo va nabira " , "Arslon va sichqon " , "Maymun va nòxot" , "Suyak " , "Arslon va it " . Tolstoyning bu ertaklari bir-birini takrorlamaydi va bir-biridan qiziqarli ertaklardir.

Ota va o'g'illar

Ota o'g'illariga ahil-inoq yashashni buyurdi; quloq solmadilar. Shunda u supurgi olib kelishni buyurdi va dedi:

"Tanaffus!"

Qanchalik urishmasin, sindira olmadilar. Keyin ota supurgini yechib, bittadan tayoqni sindirishni buyurdi.

Ular osongina panjaralarni birma-bir sindirishdi.

Ota o'g'iliga oddiy supurgi orqali nima demoqchi? O'ylab ko'ringa, supurgini osonlik bilan sindirolamizmi? Albatta bu oson emas. Qancha mashaqqat va kuch talab qiladi. Shunday ekan, supurgi bir oddiy o'xshatish. Buning tub mohiyati insonlarga qaratilgan. Insonlar qanchalik biriksa, shunchalik kuchga ega bo'ladi. Ularni sindirishni hayolizdan bir o'tkazib ko'ring-a. Demak, bu supurgini sindirishdan ko'ra ming mart mashaqqatliroq. Ko'ryapsizmi bizga oddiy ko'ringan "birlashish" so'zda qancha kuch bor. Bu jumlar avval ham, hozir ham, keyin ham bo'ladi. Tarixga nazar solib ko'raylik. Birlik bo'lmagani uchun qancha qon to'kilishi, bolalarning yetim qolishi, insonlar huquqlari poymol bo'lishga olib kelgan. Eng achinarlisi qarindoshlar bir-birini o'ldirish va boshqa davlatga qaram bo'lib yashashlaridir. Bularning barchasi birlashish, ahillik bo'lmaganligi sababdir. Tolstoy o'zingiz "Ota va bola" ertagida insonlarni birdamlikka chaqiradi.

IKKI O'RTOQ

Ikki o'rtoq o'rmon bo'ylab ketayotgan edi va ularga bir ayiq otildi. Biri yugurishga shoshildi, daraxtga chiqib, yashirindi, ikkinchisi esa yo'lda qoldi. Unda hech narsa yo'q edi – u yerga yiqilib, o'zini o'lgandek ko'rsatdi.

Ayiq uning oldiga kelib, hidlay boshladi: u nafas olishni to'xtatdi.

Ayiq uning yuzini hidlab, o'lgan deb o'yladi va uzoqlashdi.

Ayiq ketgach, u daraxtdan tushib kuldi: "Xo'sh," deydi u, - qulog'ingga ayiq gapirdimi?

"Ha, u menga yomon odamlar xavf ostida o'rtoqlaridan qochishlarini aytdi."

Bu hikoya dōst haqida . Har bir insonning yaqin dōsti bōlishi kerak . Shunchaki dōst emas oēgir kunda ham yengil kunda ham yonida yelkadosh bola olishi kerak. Hech kimga aytaolmaydigan sirlarni dōsti bilan oērtοqlashadi . Shunday ekan dōst tanlashda adashmaslik kerak . Oēzbek xalq maqollaridan "Dōst dōstni kulfatda sinar" . Bu maqolda ham dōstni qanday tanlash kōrsatilgan. Tolstoyning "Ikki oērtοq" ertagida oēz dōstini xavf-hatarda yolēgiz qoldirgan dōst haqida sōz yuritiladi. Bu ertakda bolaning vaziyatdan chiqib ketishi, hozirjavobligini kōrishimiz mumkin. Ayniqsa dōstiga qarata aytgan gapidan anglab olishimiz mumkin " Ha, u menga yomon odamlar xavf ostida oērtοqlaridan qochadiganlar ekanligini aytdi" deydi. U shu joyda oērtοēiga aybni aēgdarmaydi. U dōstni yaxshilikka chaqiradi. Ya'ni har bir inson oēzini hech qachon yomon odamlar sirasiga qōshishni xohlamaydi. Oērtοē'ini "yomon odamlar " iborasi bilan dōstini yomon odamlar safidan chiqarmoqchi bo'ldi. Albatta oērtοēi ham oēylaydi: "Men oērtοēimni xavfda qoldirsam, yomon insonlarga qōshilib qolmaymanmi, degan fikr hayolidan oētadi. Oēzini bunday illatlardan saqlashga harakat qiladi. Bu hikoyadan xulosa shuki, inson dōstini kulfatda qoldirmasligi, unga yelkadosh bōlishi aytilmoqda.

CHUMOLI VA KAPTAR

Chumoli oqimga tushdi: u mast bo'lmoqchi edi. To'lqin uning ustidan o'tib ketdi va deyarli cho'kib ketdi. Kabutar shox ko'tardi; u ko'rdi - chumoli cho'kib ketayotgan edi va uning uchun daryoga novdani tashladi. Bir chumoli shoxga o'tirdi va qochib ketdi. Shunda ovchi to'rni kaptarning ustiga qo'ydi va uni qattiq yopib qo'ymoqchi bo'ldi. Chumoli ovchining oldiga sudrab kelib, uning oyog'idan tishlab oldi; ovchi ingrab, to'rni tashlab yubordi. Kabutar qaltirab uchib ketdi.

Chumoli va kaptar ertagida yaxshilik hech qachon javobsiz qolmasligi haqida sōz boradi. Siz nima deb oēylaysiz, chindan ham yaxshilik javobsiz qolmaydimi ? Yaxshilik qaytsa kaptarga qōyilgan tuzοq yomonlikmasmi? Kaptar hammaga yaxshilik qildi, ammo yomonlik kōrdimi. Ha uning ham yaxshiligi javobsiz qolmaydi. U chumoliga yordam bergandi unga ham chumoli yordam berdi. Bu yerda ovchi obrazi keltirgan . Ovchi nima uchun kaptar qilgan yaxshilikni qila olmaydi. Ovchi inson , kaptar va

chumolidan ongliku. Jonzotlarga ozor beryapti,degan savollar bolalarni yashilikka undaydi. Kaptar va chumoli ham jonli ekanligini ularning ham joni o'grishini kòrsatmoqda. Bu esa bolalar tabiatga mehribon bòlishga undaydi. Ushbu hikoyada insonlarni chetdan kuzatmoqda. Ha biz jonzotlardek bo'la olmaymizmi biz ham yaxshilik qilaolmaymizmi degan xulosaga keladi. Shunday ekan har bir yaxshilik ham yomonlik ham javobsiz qolmasligini tushunib yetamiz.

Keksa bobo va nabira

Bobo juda qarib qoldi. Oyoqlari yurolmadi, ko'zlari ko'rmadi, quloqlari eshitmadi, tishlari yo'q edi. Ovqatlansa, og'zidan qaytib oqardi. O'g'il va kelin uni dasturxonga qo'yishdan to'xtab, pechkada ovqatlansin. Ular uni bir marta piyola ichida ovqatlanish uchun tushirishdi. U uni ko'chirmoqchi edi, lekin u uni tashlab, sindirib tashladi. Kelin cholni uydagi hamma narsani buzgani, kosalarni sindirib tashlagani uchun tanbeh bera boshladi va endi unga totda kechki ovqat berishini aytdi. Chol faqat xo'rsinib, hech narsa demadi. Bir marta er va xotin uyda o'tirib, qarasa - ularning kichkina o'g'li polda taxta o'ynayapti - nimadir bo'ladi. Ota so'radi: "Nima qilyapsan, Misha?" va Misha dedi: "Bu menman, ota, men tos bo'shlig'ini qilyapman. Sen va onang qariganda, seni bu totdan boqish uchun.

Er va xotin bir-birlariga qarab yig'lashdi. Ular cholni bunchalik xafa qilganlaridan uyalishdi va shundan keyin uni dasturxonga qo'yib, unga qarashni boshladilar.

Bu hikoyada insonning hayoti qisqa , uni qay tarzda o'tkazish kerak ekanligi ochib berilgan.Hikoyada keltirilgan bola, ota-ona, bobo obrazi shunchaki emas . Bu yerda umrning fasllari kòrsatilmoqda. Qisqacha qilib aytganda, bitta insonning umrini shu tariqa ochib berilgan .

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.I.A. Karimov "Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch "

2. Lev Nikolayevich Tolstoy "Ertaklar"

3.https://enjoybooks.ru/uz/Intolstojj_rasskazy_skazki_i_basni_dlja_detejj_chitat.html